

6. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV // ВВР. – 2003. – № 27. – Ст. 208.

7. Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України на період до 2015 р.: Указ Президента України від 19 червня 2006 р. № 546/2006 // Прикордонник України. – 2006. – № 22 (5041).

8. Про контрольовані прикордонні райони: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1199 // Зібрання законодавства України. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. – 1998. – № 11. – Ст. 511.

9. Про прикордонний режим: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р. № 1147 // Зібрання законодавства України. Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України. – 1998. – № 11. – Ст. 501.

10. Порядок дій посадових осіб органів охорони державного кордону Державної прикордонної служби України щодо установлення режиму в пунктах пропуску через державний кордон, здійснення контролю за його додержанням, а також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних органів і служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму в пунктах пропуску через державний кордон: Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 29.08.2011 № 627 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1117-11](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1117-11).

11. Хандожко В.Э. Теоретико-правовые аспекты установления пограничных зон и пограничных режимов в Российской Федерации: : Дис. ... канд. юрид. наук: 23.02.03. – М., 2002.

12. Цимбалістий Т.О. Державний кордон України: конституційно-правовий статус: Навч. посіб. – Хмельницький, 2000.

Надійшла до редакції 01.02.2012

Ю.Є. Белінський

здобувач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.9

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДЕЯКІ НОТАТКИ ДО НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ

Проаналізовано питання правового регулювання обігу зброї у країнах-члена Європейського Союзу, визначено вимоги, які висуваються до власників зброї, порядок та умови її придбання.

Ключові слова: законодавство про зброю, вогнепальна зброя, обіг зброї, порядок та умови придбання зброї.

Аналізуються вопросы правового регулирования оборота оружия в странах-членах Европейского Союза, определяются требования, которые выдвигаются к собственникам оружия, порядок и условия ее приобретения.

Ключевые слова: законодательство об оружии, огнестрельное оружие, оборот оружия, порядок и условия приобретения оружия.

Problems of legal regulation of arms turnover in countries which are parties of European Union are analyzed in the article. Demands which are made to the owners of arms as well as the order and conditions of arms acquisition are determined.

Keywords: *legislation on arms, firearms, arms turnover, order and conditions of arms acquisition.*

Постановка проблеми. Українська держава протягом останніх років досить активно розвиває свою співпрацю з країнами Європейського Союзу. Метою такої співпраці є набуття повноправного членства у згаданому міждержавному об'єднанні незалежних держав. З цією метою у нашій державі було прийнято ряд нормативних актів, якими закладено основні напрями євроінтеграційної політики нашої держави. Ідеться насамперед про Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [1]; Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» [2]; Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [3] тощо. Виходячи з вимог названих правових актів, Україна узяла на себе зобов'язання привести власне законодавство у відповідність до законодавства Європейського Союзу. Зазначене завдання, як на наш погляд, є досить складним і відповідальним, оскільки його реалізація вимагає, з одного боку, вивчення нормативних актів Європейського Союзу та їх переклад на українську мову, а з іншого – врахування набутих таким чином знань як під час внесення змін та доповнень до чинного законодавства, так і у межах розробки нових нормативних актів.

З огляду на викладене, а також враховуючи існуючі протягом останніх часів намагання українських парламентарів розробити та прийняти Закон України «Про зброю», актуальним, корисним, а подекуди і обов'язковим є ознайомлення з підходами європейських законодавців щодо регулювання обігу зброї у суспільстві. Зазначене питання, власне, і складає основну мету даної статті. У межах її досягнення планується проаналізувати основні положення законодавства окремих країн – членів Європейського Союзу з названого питання, виділивши їх «слабкі» та «міцні» позиції. Отримана таким чином інформація, переконані, стані у нагоді під час розробки українського законодавства про обіг зброї у суспільстві.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Зазначеному напрямку наукового пошуку властивий досить високий рівень наукової новизни, оскільки до сьогодні згадана проблематика не знайшла глибокого вивчення на сторінках наукових видань. Лише поодинокі автори (К.О. Гориславський, С.М. Колотушкін, А.В. Корнієць, О.С. Фролов) присвячували її аналі-

зу свою увагу.

Виклад основного матеріалу. У Федеративній Республіці Німеччині порядок придбання, зберігання та використання вогнепальної зброї громадянами регламентується Законом про зброю від 6 березня 1976 р. [4]. Згідно з цим законом вся зброя поділяється на вогнепальну і механічну. Такі поняття, як «короткоствольна зброя», «довгоствольна зброя», «мисливська зброя», «гладкоствольна зброя», «нарізна зброя», «пістолети» та «револьвери» з чинного законодавства Німеччини вилучені як такі, що не мають юридичного значення і не вживаються. Тобто для законодавця байдуже, чи то мисливська гладкоствольна рушниця, чи револьвер, чи карабін – усі вони охоплюються єдиним поняттям «вогнепальна зброя».

Кількість легально зареєстрованої в Німеччині зброї оцінюється приблизно в 10 млн одиниць. Разом з тим чорний ринок зброї у Німеччині приблизно в два рази більше легального. Так, ще кілька років назад поліцейською профспілкою була зроблена заява про те, що кількість незареєстрованої зброї в Німеччині досягає 20 млн одиниць. А це означає, що в Німеччині на двох повнолітніх мешканців країни приходиться одна одиниця вогнепальної зброї [5].

Слід зазначити, що сьогодні Закон Німеччини про зброю серед країн Європи за заборонними властивостями поступається тільки Британському. Вогнепальну зброю у ФРН можуть придбати тільки мисливці і члени офіційно зареєстрованих спортивно-стрілецьких товариств. Правила продажу зброї стали суворішими після сумних подій в Ерфурті в 2002 р., коли 19-річний Роберт Штайнхойзер, озброєний помповою рушницею та пістолетом, розстріляв у одній школі Ерфурта 16 вчителів і учнів та офіцера поліції. Він був членом стрілецького клубу, мав дозвіл на носіння зброї. Будучи оточеним поліцією в одному з приміщень будинку школи, Штайнхойзер застрелився. Після обшуку школи поліцією було знайдено принесені ним ще 500 патронів [6, с. 13].

У зв'язку з цим у Німеччині віковий ценз для власників зброї був підвищений з 18 до 21 року. Крім того, до числа неодмінних умов належать відсутність судимості і зв'язків з екстремістськими організаціями. Зберігати зброю у будинку можна тільки в спеціальних сейфах, причому окремо від патронів. Навіть для придбання газового пістолета або «пугача» необхідна ліцензія. Різко обмежений продаж холодної зброї. Під заборону також потрапили електрошокери. Зброю, яка має вигляд справжньої, не можна виносити на вулицю. Навіть для пістолетів і гвинтівок, перероблених із вогнепальних у пневматичні, тепер потрібно одержати дозвіл. Порушення цього правила з жовтня 2008 р. вважається підсудною справою [5].

У Великобританії перший обмежувальний законодавчий акт про

пістолети прийнятий у 1903 р. Починаючи з цього часу державний контроль за оборотом вогнепальної зброї, що знаходиться в приватному володінні, стає дедалі суворішим. Так, контроль щодо прав громадян на володіння вогнепальною зброєю став суворішим у 1919 р. А 30 травня 1968 р. Парламент Великобританії прийняв всеосяжний Законодавчий акт «Про вогнепальну зброю» (Firemen's Act. 1968. Government publications, London. P. 1— 46. HMSO/ISBN 0 10 5427683). У подальшому було прийнято ще сім кардинальних виправлень до цього Закону, що посилювали контрольні функції держави в питаннях обігу зброї, що знаходиться у приватному володінні громадян, а також вводили і деякі обмеження права громадян у сфері володіння окремими видами вогнепальної зброї.

Наразі новим Законодавчим Актом про вогнепальну зброю, прийнятим у 1997 р. (The Firearms (Amendment) Act. 20 December 1997. London: HMSO ISBN 0 11 341421.), внесені істотні порівняно з Законом 1968 р. виправлення, якими ще більше обмежені види зброї, що знаходяться в цивільному обігу. Так, цілком заборонено крупнокаліберну мисливську зброю, заборонено як зброю самооборони пістолети і револьвери. Дозволені до обігу лише малокаліберні спортивні пістолети і револьвери. Заборонено пересилання зброї, купівля її повинна здійснюватися особисто. Контроль за обігом зброї покладений на спеціальний підрозділ поліції, який наділений правом проникнення в приватне володіння громадян. На усіх власників вогнепальної зброї заведена єдина комп'ютерна інформаційна база даних. Одночасно в країні встановлено більш сувору кримінальну відповідальність за незаконний обіг зброї [7].

Обіг зброї в Латвії регламентується Законом „Про обіг зброї” від 26 червня 2002 р. [8]. Закон класифікує зброю і боєприпаси залежно від їх використання на: 1) передбачену для військових потреб зброю та боєприпаси до неї; 2) службову зброю юридичних осіб, передбачену для виконання службових або робочих обов'язків, і боєприпаси до неї; 3) передбачену для самооборони зброю та боєприпаси до неї; 4) мисливську зброю та боєприпаси до неї; 5) спортивну зброю і боєприпаси до неї; 6) колекційну зброю та боєприпаси до неї.

Зброя і боєприпаси відповідно до їх технічних параметрів поділяються на категорії А, В, С, D і категорію пневматичної зброї. Так, зброєю і боєприпасами категорії А є: 1) військові ракети, що вибухають, устаткування для їх запуску і гранатомети; 2) автоматична вогнепальна зброя; 3) вогнепальна зброя, замаскована під інші предмети; 4) боєприпаси з бронебійними, розривними або запальними кулями або кулі таких боєприпасів; 5) патрони до пістолетів і револьверів з експансивними кулями, тобто кулями зі зміщеним центром ваги або кулями, що, потрапивши в ціль, розділяються або розширюються;

б) складові частини зазначеної у пунктах 1–3 зброї, боеприпаси і передбачені для цієї зброї окремі допоміжні пристрої. Зброєю і боеприпасами категорії В є: 1) напівавтоматична вогнепальна зброя або короткоствольна вогнепальна зброя повторної дії; 2) короткоствольна зброя одного пострілу, боеприпаси до якої мають центральну капсулу; 3) короткоствольна вогнепальна зброя одного пострілу, загальна довжина якої складає менше 280 міліметрів і боеприпаси до якої мають ободочну капсулу; 4) напівавтоматична довгоствольна вогнепальна зброя, загальна ємність патронника й обойми якої (механізм подачі патронів) складає більш трьох патронів; 5) напівавтоматична довгоствольна вогнепальна зброя, загальна ємність патронника й обойми якої складає не більш трьох патронів, але обойма є знімною, або яка з використанням простих інструментів може бути перетворена в таку зброю, загальна ємність патронника й обойми якої складає більш трьох патронів; 6) гладкоствольна вогнепальна зброя повторної дії і напівавтоматична гладкоствольна вогнепальна зброя, довжина ствола якої не перевищує 600 міліметрів; 7) напівавтоматична вогнепальна зброя, що не є військовою вогнепальною зброєю і візуально виглядає як автоматична вогнепальна зброя; 8) складові частини вищезазначеної зброї, боеприпаси і передбачені для цієї зброї окремі допоміжні пристрої. Зброєю і боеприпасами категорії С є: 1) довгоствольна вогнепальна зброя повторної дії, за винятком згаданої в пункті 6 (зброї категорії В) вогнепальної зброї; 2) довгоствольна нарізна вогнепальна зброя одного пострілу; 3) напівавтоматична довгоствольна вогнепальна зброя, за винятком згаданої в пунктах 4, 5, 6 і 7 (зброї категорії В) вогнепальної зброї; 4) короткоствольна вогнепальна зброя одного пострілу, загальна довжина якої складає не менш 280 мм і боеприпаси до якої мають ободочну капсулу; 5) складові частини вищезазначеної зброї, боеприпаси і передбачені для цієї зброї окремі допоміжні пристрої. Вогнепальною зброєю категорії D є довгоствольна гладкоствольна вогнепальна зброя одного пострілу.

У Латвійській Республіці для самооборони дозволяється придбання, зберігання, носіння, реалізація, використання і застосування таких видів зброї, спеціальних засобів і боеприпасів до них: 1) напівавтоматичної короткоствольної вогнепальної зброї, короткоствольної вогнепальної зброї повторної дії або одного пострілу категорії В, калібр якої не перевищує 9 мм, і боеприпасів до неї; 2) довгоствольної гладкоствольної вогнепальної зброї категорії С и D і боеприпасів до неї; 3) газових пістолетів (револьверів) і боеприпасів до них, за винятком згаданих у пункті 7 (зброї категорії С) боеприпасів; 4) газових балончиків; 5) сертифікованих електрошокових пристроїв.

У Латвійській Республіці дозвіл на придбання, зберігання або носіння вогнепальної зброї або пневматичної зброї великої енергії забо-

роняється видавати особі: 1) яка має одну судимість за здійснення кримінального порушення, три роки після відбуття покарання; 2) яка має дві або кілька судимостей за здійснення кримінального порушення (незалежно від погашення або зняття судимості); 3) яка має судимість за скоєння злочину (незалежно від погашення або зняття судимості); 4) у якої констатовані психічні порушення, або в якої такі були констатовані раніше і мається медичний прогноз про можливість їхнього повторення, або яка перебуває на обліку (у реєстрі) у медичній установі через алкоголізм, наркоманію або токсикоманію; 5) якій в результаті фізичних недоліків незручно використовувати вогнепальну зброю або пневматичну зброю великої енергії; 6) яка протягом останніх двох років піддавалася адміністративним покаранням за порушення, пов'язані з вживанням алкоголю, наркотичних, психотропних або токсичних речовин, за дрібне хуліганство, або про яку в Державній поліції є відомості про те, що вона може використовувати зброю зловмисно, або ж яка надала необґрунтовані причини для придбання зброї; 7) про яку в Державній поліції, у прокуратурі або державних установах безпеки є відомості, що засвідчують приналежність цієї особи до заборонених воєнізованих або збройних угруповань, громадських організацій (партій) або їх об'єднань, не зареєстрованим у встановленому законом порядку; 8) у якої не декларовано (не зареєстроване) місце проживання; 9) яка притягується до кримінальної відповідальності за здійснення злочинного діяння.

Закон надає право на придбання, зберігання і носіння передбаченого для самозахисту газового балончика фізичній особі, що досягла 16-річного віку. Фізична особа, що досягла 18-річного віку, має право: 1) на придбання, зберігання і перевезення холодної зброї, пневматичної зброї малої енергії і боєприпасів до неї; 2) на придбання, зберігання і носіння газових пістолетів (револьверів), боєприпасів до них і сертифікованих електрошокових пристроїв.

Громадянин Латвії, негромадянин Латвії, що одержав постійне посвідчення на проживання в Латвійській Республіці, іноземний громадянин, особа без громадянства і біженець (далі – постійно проживаюча в Латвії особа), що досягла 18-річного віку, якщо на неї не поширюються вищезазначені обмеження, має право на придбання або одержання в якості особистої нагородної зброї, на зберігання і перевезення довгоствольної гладкоствольної мисливської і спортивної вогнепальної зброї категорій В, D і С і боєприпасів до неї, а також на використання цієї зброї на полюванні, у тренувальній стрільбі і спортивних змаганнях зі стрільби.

Громадянин Латвії, що досяг 21-річного віку (якщо на нього не поширюються вищезазначені обмеження), має право на придбання або одержання в якості особистої нагородної зброї, на зберігання або

зберігання і носіння напівавтоматичної короткоствольної вогнепальної зброї категорії В, короткоствольної вогнепальної зброї категорії В повторної дії й одного пострілу, калібр якої не перевищує 9 мм, і боєприпасів до неї і на використання цієї зброї в тренувальній стрільбі і спортивних змаганнях зі стрільби, а також на його застосування для самооборони.

Фізична особа має право на придбання, зберігання або носіння вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, а також пневматичної зброї великої енергії і боєприпасів до неї для потреб самооборони, полювання або спорту або на придбання для колекцій і зберігання цієї зброї, якщо отримано дозвіл Державної поліції. Без одержання дозволу на колекцію зброї фізична особа має право на придбання або зберігання не більш 10 одиниць вогнепальної зброї і пневматичної зброї великої енергії.

Фізична особа має право на одночасне придбання або зберігання не більш 500 патронів одного калібру для вогнепальної зброї для самооборони. Для спортивної і мисливської зброї дозволена кількість патронів не обмежується.

Фізична особа має право на одночасне носіння не більш двох одиниць вогнепальної зброї.

Зберігати вогнепальну зброю або пневматичну зброю великої енергії необхідно в зазначеному в дозволі місці проживання або місці перебування нерухомої власності власника зброї (фізичної особи) або в спеціально обладнаному сховищі для зброї власника зброї (юридичної особи). Фізична особа з дозволу Державної поліції має право на зберігання спортивної вогнепальної зброї і пневматичної зброї великої енергії в сховищах зброї спортивних організацій.

Особа вправі застосувати вогнепальну зброю або газовий пістолет (револьвер) у ситуації крайньої необхідності, щоб: 1) захистити себе або інших осіб від нападу, що реально загрожує життю або здоров'ю або може нанести істотну матеріальну шкоду; 2) запобігти незаконній спробі насильницького відібрання вогнепальної зброї; 3) затримати особу, яка скоює злочин, в момент його скоєння та здійснення опору; 4) знешкодити тварину, що представляє загрозу для життя, здоров'я людини або для майна.

Вогнепальна зброя або газовий пістолет (револьвер) може використовуватися з метою виклику допомоги, попередження про застосування зброї або відлякування тварин. При застосуванні вогнепальної зброї або спеціальних засобів не дозволяється переходити межі необхідної оборони.

Перед застосуванням вогнепальної зброї або газового пістолета (револьвера) робиться попередження про намір його застосувати або з вогнепальної зброї здійснюється попереджувальний постріл. Без по-

передження вогнепальна зброя або газовий пістолет (револьвер) застосовується, якщо: 1) напад є раптовим; 2) при нападі застосовується зброя або предмети, які ставлять під загрозу життя або здоров'я особи, або використовуються механічні транспортні засоби; 3) затримувана особа чинить опір із застосуванням зброї або предметів, якими ставиться під загрозу життя або здоров'я іншої особи.

Забороняється застосування і використання вогнепальної зброї або газових пістолетів (револьверів), якщо в результаті їх застосування або використання можуть постраждати інші особи, проти яких зброя або спеціальний засіб не спрямований.

Виходячи з вищенаведеного, можна зазначити, що в Латвійській Республіці нині одне з найм'якіших законодавств у сфері обігу вогнепальної зброї. Разом з тим сьогодні в країні посилюється дискусія навколо питання: чи можна дозволяти населенню зберігати і носити вогнепальну зброю для самооборони? А якщо вводити обмеження, то які? Підставою до такої дискусії став інцидент у ризькому кінотеатрі Forum Cinemas, де ввечері 19 лютого 2011 р. був застрелений керівник Відділу з управління активами і пасивами, заступник начальника Відділу управління ресурсами Citadele banka А. Егле. Убивця – 28-річний юрист, майбутній доктор наук М. Зиков – одержав дозвіл на зброю, коли навчався в Поліцейській академії. Під час навчання він займався дослідженням сфери обігу вогнепальної зброї. За словами однокурсників, з пістолетом М. Зиков не розставався навіть на лекціях. Його ідеєю фікс було запровадження в країні вільного обігу вогнепальної зброї.

Начальник Управління кримінальної поліції Латвії Р. Квієситіс вважає, що трагічна подія повинна послужити приводом для дискусії поліції з іншими установами про контроль обігу зброї. «На даний момент це функція поліції, і ми своє завдання виконали – зброя в людини, що стріляла, була легально. Але він порушив закон – позбавив життя іншу людину», – говорить Р. Квієситіс. На думку коментатора газети Diena Д. Мелькіса, потрібно заборонити повністю збереження і носіння зброї «на всякий випадок» усім, крім мисливців і працівників спецслужб. Яким би ні було шокуючим вбивство в кінотеатрі, воно – закономірність, вважає Д. Мелькіс. Це ілюстрація хрестоматійної театральної істини про рушницю на стіні, яка неминуче повинна вистрілити. З цією думкою згоден і голова Комісії Сейму по обороні, внутрішнім справам і запобіганню корупції А. Латковскис, який обурюється, що затриманий за стрілянину в кінотеатрі М. Зиков безперешкодно придбав три одиниці зброї, хоча зовсім незрозуміло, навіщо майбутньому доктору наук цілих три пістолети. Крім цього, політик вважає за необхідне суворіше перевіряти осіб, що вже мають дозвіл на зберігання і носіння зброї та стежити за їх психічним станом [9].

Висновки. Отже, підбиваючи підсумок, слід зазначити, що законодавство країн – членів Європейського Союзу, яке регулює обіг зброї, має чітку тенденцію до свого ускладнення, спрямованого на мінімізацію кількості осіб, які можуть мати у власності вогнепальну зброю. На наш погляд, зазначений підхід є у цілому виправданим. Альтернативою вогнепальній зброї як засобу самозахисту може стати зброя не смертельної дії, характеристик якої цілком достатньо для того, щоб захиститись від злочинних посягань. З огляду на це ми не можемо підтримати розгорнуту в Україні дискусію щодо можливості «вільного доступу» громадян до вогнепальної зброї. Подібні заклики не узгоджуються з положеннями законодавства країн – членів Європейського Союзу, на зміст якого і потрібно орієнтуватися українським парламентарям під час розробки Закону України «Про зброю».

Бібліографічні посилання

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Міжнародний документ від 14.06.1994 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 24. – Ст. 1794.
2. Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 39. – Ст. 1648.
3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629–IV // ВВР. – 2004. – № 29. – Ст. 367.
4. *Steindorf J.* Waffenrecht: Waffengesetz mit Durchfuhrungsverordnungen. – Munchen, 1995.
5. Владение оружием в Германии: как это регулируется законом [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.dw—world.de/.../0,,4090244,00.html.
6. *Старчинков М.* Зброя та суспільство: гарантія захисту чи джерело агресії // Юридичний вісник України. – 2002. – № 28. – С. 13.
7. Англия и оружие для граждан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: samoborona.clan.su/publ/11-1-0-32.
8. Об обороте оружия: Закон Латвийской Республики от 26 июня 2002 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: bg.wikipedia.org/wiki/Латвия.
9. Приобрести боевой пистолет в Латвии несложно [Электронный ресурс]. – Режим доступа: grazhd-oborot.com/.../priobresti-boevoj-pistolet-v-latvii-neslozhno.

Надійшла до редакції 02.03.2012